

Age Romkes &
Pieter Siebesma

DE BIJBEL

VOOR

IEDEREEN

---

weten **wat**
je **leest**

WOORD VOORAF

Nederlandse christenen putten troost uit wat zij lezen in de Bijbel en vinden daarin inspiratie en richting voor hun leven, zo blijkt uit verschillende onderzoeken. Maar ze vinden het wel vaak een moeilijk boek en hebben weinig vertrouwen dat ze met zekerheid kunnen zeggen wat een tekst betekent.

Ook op bijbelkringen heerst nogal eens de gedachte dat er in de eerste plaats een goed bijbelstudieboekje van een deskundige uitlegger nodig is. Nu is de Bijbel inderdaad geen gemakkelijk boek, maar dat wil niet zeggen dat zelfstandig lezen en begrijpen zo goed als onmogelijk is. Je hoeft echt geen halve of hele theoloog te zijn. De Bijbel is voor iedereen bestemd! Met een beetje achtergrondinformatie en een aandachtige luisterhouding kom je een heel eind. Dit boek wil je daarbij helpen.

Na een algemene inleiding op de Bijbel volgt meer informatie over de boeken van het Oude en het Nieuwe Testament. En we besluiten met wat tips voor bijbelstudie in de praktijk. In de bijlagen vind je nog wat extra informatie, zoals een begrippenlijst en overzichten van de meest gebruikte munten, maten en gewichten.

Het deel over het Oude Testament is van de hand van Pieter Siebesma, met redactionele bijdragen van Age Romkes, die ook de rest geschreven heeft. Beide auteurs sluiten zich aan bij de klassieke protestantse bijbeluitleg. Veel nieuwe, wetenschappelijke opvattingen en hypothesen blijven ongenoemd. Die helpen naar ons idee de gewone bijbellezer niet direct verder. De focus ligt niet op kennis van de theologie maar op hulp bij het bijbellezen.

Een paar meer technische opmerkingen.

Tenzij anders vermeld, is de Nieuwe Bijbelvertaling gebruikt. Andere, incidenteel gebruikte, bijbeluitgaven zijn:

HSV De Herziene Statenvertaling

GNB Groot Nieuws Bijbel

NBG'51 De vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap uit 1951

WV2012 De versie van de Willibrordvertaling uit 2012

Al deze vertalingen kun je vinden op <https://www.debijbel.nl>.

De Herziene Statenvertaling schrijft 'Heere' met drie e's. Wij schrijven meestal 'Here', omdat we dat zo gewend zijn. Wat ons betreft is er geen principieel verschil met 'Heer'. Het is alleen een wat andere spelling van hetzelfde Nederlandse woord. Wanneer kleinkapitaal gebruikt wordt, HE(E)R(E), wil dat zeggen

---

dat in de grondtekst niet het woord voor ‘Heer’ maar de Naam van God, JHWH, staat.

Als achter een citaat uit een Evangelie ‘par’ staat, dan betekent dat: zie ook de parallelteksten in de andere Evangeliën. Een ‘v’ achter een bijbelverwijzing betekent ‘en volgend vers’. ‘Vgl.’ is de afkorting van ‘vergelijk’.

In het deel over het Oude Testament hebben de jaartallen betrekking op de tijd vóór Christus. Ook als dat er niet nadrukkelijk bij staat.

De literatuursuggesties aan het begin van elk deel vormen maar een kleine greep uit een enorm aanbod. Het is niet bedoeld als een overzicht van beschikbaar materiaal, maar als stimulans voor verdere studie.

Graag willen we onze meelezers hartelijk bedanken voor hun waardevolle feedback en steun. Dat zijn in de eerste plaats onze echtgenotes, Leny Romkes-van Urk en Marianne Siebesma-Kunst. En verder de collega’s Anneke Kloosterman-van der Sluys en Jonathan Pater, en (oud-)studenten Lydia Bijleveld-Nobel en Johannes Woudstra. Natuurlijk blijven resterende fouten voor onze rekening, maar dankzij jullie oplettendheid is de kwaliteit van dit boek zeker toegenomen.

Nu, ons werk zit erop. We hopen dat je dit boek met hetzelfde plezier zult gebruiken als waarmee wij het geschreven hebben. Maar vooral dat het je helpt bij het verantwoord en met vertrouwen lezen van de Bijbel, zodat je geestelijk groeit in geloof en gehoorzaamheid. Zodat God door ons leven verheerlijkt wordt.

Ede, Pasen 2017

Age Romkes en Pieter Siebesma

Meer informatie over de Bijbel vind je op www.artios.nl.

Reacties op dit boek kun je mailen naar info@artios.nl.

INHOUD

Inleiding	9
Deel I De Bijbel	
1. Waarom de Bijbel?	17
2. Ontstaan en indeling	19
3. Het karakter van de Bijbel	26
4. Bijbelse geschiedenis	32
Deel II De boeken van het Oude Testament	
5. De wet van Mozes	43
6. Historische boeken	61
7. Dichterlijke boeken	83
8. Grote profeten	98
9. Kleine profeten	116
Deel III De boeken van het Nieuwe Testament	
10. De eerste drie Evangelieën en Handelingen	131
11. De brieven van Paulus	163
12. Hebreeën en de algemene brieven	193
13. De geschriften van Johannes	201
Deel IV Bijbel lezen in de praktijk	
14. Drie manieren van lezen	219
15. Hulpmiddelen bij het lezen	224
16. Gelukkig wie leest	228
Bijlagen	
Afkortingen van bijbelboeken	233
Begrippenverklaring	234
Maten en gewichten	237
Betaalmiddelen	238

Uitleg iconen

Tussen de lopende tekst vind je regelmatig gedeelten die inspringen en aangegeven worden met een klein plaatje (icoon). Hieronder staan deze iconen op een rij met de betekenis ervan.

Een voorbeeld bij het voorgaande, vaak aangevuld met een leesoefening om zelf een illustratie in de Bijbel te onderzoeken.

De bij dit icoon geciteerde bijbelteksten sluiten aan bij wat je zojuist gelezen hebt.

Deze gedeelten geven je extra informatie. Ze zijn bedoeld als verdieping van wat je zojuist gelezen hebt.

Wie zich nog meer wil verdiepen in het thema van dit hoofdstuk vindt hier passend leeswerk.

INLEIDING DE BIJBEL VOOR IEDEREEN

De Bijbel is bedoeld om door alle mensen gelezen te worden. Dat lijkt een open deur intrappen, maar toch ziet het er naar uit dat de Bijbel in Nederland steeds meer een gesloten boek aan het worden is. In de helft van alle huizen is er een aanwezig. Maar één op de acht Nederlanders leest er ook regelmatig in. En dat terwijl één op de vier zichzelf christen noemt. Degenen die wel in de Bijbel lezen voelen zich er vaak onzeker over. 'Je kunt een tekst op zoveel verschillende manieren uitleggen, hoe weet ik nou of ik het goed begrijp?' 'Ik heb er voor mezelf wel wat aan, maar als iemand anders tot heel andere inzichten komt, dan kan dat natuurlijk ook. Ik heb de waarheid niet in mijn broekzak.' Toch spraken de Here Jezus en de profeten en de apostelen meestal in het openbaar tegen heel gewone mensen. Zij schreven geen moeilijke theologische werken, bedoeld voor specialisten, maar boeken en brieven die in de gemeente voorgelezen moesten worden (Kol. 4:16; 1 Tess. 5:27; Op. 1:3). Er waren soms problemen in de communicatie, weerstand of afwijzing, maar het kwam maar zelden voor dat men hen niet begreep. Voor ons ligt het wat ingewikkelder omdat de afstand in tijd en de culturele verschillen groter zijn, maar in de Bijbel zelf heb je ook al te maken met heel verschillende culturen over een tijdvak van enkele duizenden jaren. En je leest in het Nieuwe Testament toch niet dat men dat als een groot probleem ervoer. Het zal dus ook wel met ons te maken hebben en hoe we tegen de Bijbel aankijken.

Laatst las ik een boek van een Japanse schrijver. In een Nederlandse vertaling, dat wel. Ik wist niet veel van de Japanse cultuur en zal ook best wat nuances gemist hebben, maar over het algemeen had ik het idee dat ik de schrijver wel kon volgen. Sterker nog, door het lezen van dit boek weet ik nu meer over Japan dan daarvoor. Zo is het ook met het lezen van de Bijbel. Een beetje achtergrondinformatie zal zeker helpen, maar we moeten niet overdrijven. Laatst gaf iemand bijbelstudie over de vraag van de Sadduceeën over de opstanding (Mat. 22:23-33) en begon eerst van alles over deze joodse richting te vertellen. Maar bijna alles wat we over hen weten, komt uit het Nieuwe Testament. We hadden dus ook gewoon kunnen gaan lezen. Het punt dat we nodig hebben om deze geschiedenis te begrijpen, namelijk dat de Sadduceeën niet in de opstanding van de doden geloofden, noemt Matteüs zelf meteen al in vers 23.

Laten we dus proberen met wat meer vertrouwen te lezen. De Bijbel heeft misschien minder uitleg nodig dan wij denken. Het is niet erg als we niet alles begrijpen. De kern van de boodschap is over het algemeen wel duidelijk.

De leiders van de Reformatie, een beweging voor kerkhervorming uit de zestiende eeuw, waren optimistisch over de toegankelijkheid van de Bijbel voor gewone mensen. Luther vertaalde de Bijbel in alledaags Duits. Zwingli en anderen spraken over de helderheid en de doorzichtigheid van de Heilige Schrift. Daarmee bedoelden ze niet dat alles zonder uitleg eenvoudig te begrijpen is, maar dat de centrale boodschap van redding rechtstreeks door iedereen in de Bijbel te lezen is en dat de waarheid van de Schrift niet door de Kerk bekrachtigd of bemiddeld hoeft te worden (zie ook de Nederlandse Geloofsbelijdenis artikel 5 en 7). Zonder alles tot in detail te begrijpen, kunnen we door het lezen wel God en zijn verlossing door Jezus Christus leren kennen, omdat de heilige Geest ons de weg naar de volle waarheid wijzen zal (Joh. 16:13).

Dit boek wil bij het lezen van de Bijbel een eindje op weg helpen. Door achtergrondinformatie te geven en wat meer te vertellen over de structuur en de bedoeling van de verschillende delen en boeken. En over de eigen accenten en de manier van schrijven van de verschillende auteurs (deel II en III). In het laatste deel vind je handvatten voor het lezen in de praktijk (deel IV).

Deel I en IV kun je het best in hun geheel doorlezen. Deel II en III zijn vooral bedoeld om er eens bij te pakken voordat je aan een concreet bijbelboek begint.

Maar vooraf al even een paar opmerkingen over de manier van lezen.

Zorgvuldig lezen

Als je op ‘tempelreiniging’ googelt, vind je al gauw plaatjes van Jezus die de verkopers met een zweep de tempel uit ranselt, terwijl de duiven wegvliegen uit de kapotgesmeten kooien. Maar klopt dat beeld wel? Was Jezus werkelijk zo gewelddadig? In de bijbeltekst zelf is hier weinig van terug te vinden. Matteüs (21:12) en Lucas (19:45) beschrijven het hele gebeuren in slechts één zin. Alleen Johannes (2:14-17) vermeldt de zweep. Maar die lijkt voor de dieren bedoeld, niet voor mensen. Tenminste, als je letterlijk vertaalt en geen woorden invoegt: ‘Hij maakte een zweep van touw en dreef allen uit de tempel, de schapen en de runderen’ (Joh. 2:15 NBG’51). Tegen de duivenverkopers zei de Here Jezus alleen maar dat ze weg moesten gaan en hij gooide hun stoelen om. Nergens lees je iets over kapotte kooien of wegvliegende duiven.

Nu is dit niet zo’n heel ingrijpend voorbeeld. Maar slordig lezen kan tot serieuze misverstanden en moeilijkheden leiden. Als jongen kwam ik al in de knoei met de gelijkenis van ‘de vijf wijze en de vijf dwaze maagden’ (Mat. 25:1-

13). Diep in mijn hart had ik medelijden met de dwaze meisjes en vond ik dat het eigenlijk de schuld van de bruidegom was dat hun olie was opgebraakt. Hij kwam per slot van rekening te laat! Had ik maar wat beter gelezen... Want er staat in vers 7 dat ze hun lampen pas in orde gaan maken als de bruidegom arriveert. Die brandden dus helemaal nog niet. Jammer dat veel nieuwere vertalingen invoegen dat de meisjes geen 'extra' olie hadden meegenomen. Dat versterkt de gedachte dat ze wel genoeg hadden gehad als de bruidegom maar op tijd geweest was. Maar er staat: 'Want de domme namen wel hun lampen met zich mee, maar geen olie' (wv2012). Dat is pas dwaas; wat heb je nou aan een olielampje zonder olie?

Een achttienjarige atheïst zei eens: 'Als ik een wonder zou zien zou ik er alsnog een natuurkundige verklaring voor zoeken. (...) Van Mozes wordt verteld dat hij door de Rode Zee trok, het water opende zich en er ontstond een pad. Gebleken is dat de bodem op die plek bepaalde vormen had waardoor bij een juiste wind het water opzij werd gestuwd en er een droogte ontstond.' Voor hem was daarmee het wonder van de baan. Maar had hij wel goed gelezen? Wat zegt de Bijbel zelf eigenlijk over het droogvallen van de Rode Zee? Lees Exodus 14:21 eens.

Bij zorgvuldig lezen hoort ook dat je niet te snel allerlei teksten met elkaar in verband brengt en bijvoorbeeld de vier Evangeliën op een hoop gooit, alsof er vier keer hetzelfde staat. Als iets twee of meer keer verteld wordt, is dat meer dan een herhaling van zetten. Elke evangelist heeft zijn eigen doel en doelgroep en legt zijn eigen accenten om het evangelie dicht bij zijn lezers te brengen.

Ook Koningen en Kronieken bijvoorbeeld vertellen over dezelfde geschiedenis, maar wel vanuit een gedeeltelijk andere invalshoek. Probeer ieder verhaal te lezen vanuit zijn eigenheid.

Het verhaal van Jezus die over water loopt, staat drie keer in de Evangeliën, in Marcus 6:45-52, Matteüs 14:22-33 en Johannes 6:16-21. Vergelijk die verhalen eens met elkaar. Welke overeenkomsten en verschillen zie je? Welke eigen accenten leggen de evangelisten in de boodschap?

Concentreer je op de hoofdzaak

Volgens Lucas hadden de mensen op de Areopagus in Athene 'voor haast niets anders tijd dan voor het uitwisselen van de nieuwste ideeën' (Hand. 17:21). Soms lijkt het daar in een preek of bij een bijbelkring ook wel eens op. Het wordt pas interessant als we iets horen wat we nog niet wisten. De hoofdboodschap wordt voor vanzelfsprekend aangenomen. Het gesprek gaat vooral over details en moeilijkheden in de tekst. Dat kan leiden tot allerlei creatieve in-

---

terpretaties en manieren van lezen die we in het dagelijks leven nooit zouden toepassen. Als een verhaal zich in Betlehem afspeelt, worden er prachtige dingen afgeleid uit het feit dat dit vertaald ‘broodhuis’ betekent. Een link met het hemelse brood is dan zomaar gelegd. Maar niet alles wat zich in Driebergen afspeelt heeft iets te maken met de betekenis van de plaatsnaam. En de inwoners van Moddergat zullen ook niet blij worden als je daar allerlei conclusies aan verbindt.

Hoe vaak heb ik niet gehoord dat God ons op een heel persoonlijke manier kent, omdat het woord voor ‘kennen’ in het Hebreeuws ook kan duiden op de intieme omgang tussen man en vrouw. Maar als hetzelfde woord gebruikt wordt, wil dat nog niet zeggen dat dezelfde betekenis meespeelt. In de woorden zondagsschool, zondagsrijder en zondagskind komt hetzelfde woord voor, maar drie keer met een andere lading. Je zegt toch ook niet dat iemand een zondagsrijder geworden is omdat hij vroeger naar de zondagsschool ging?

Sommige vondsten zijn bijna canoniek geworden. Zo zijn er allerlei ‘oplossingen’ bedacht voor de kameel die niet door het oog van een naald kan (Marc. 10:25; Luc. 18:25). Met dat ‘oog’ zou een kleine deur bedoeld zijn waardoor iemand een stad nog kon binnengaan als de poort al gesloten was. Helaas is bij opgravingen iets dergelijks nooit gevonden. Of bij de kameel zou het in feite gaan om een scheepskabel. In het Grieks scheelt dit maar een lettertje. En inderdaad zijn er een paar latere handschriften van het Nieuwe Testament met die lezing. Maar in alle handschriften uit de eerste eeuwen staat ‘kameel’. Gewoon laten staan dus. ‘Scheepskabel’ is in feite een verzwakking. Alsof je je er nog iets bij zou kunnen voorstellen dat die door het oog van een naald gaat. Maar de boodschap is juist dat het absoluut ten enenmale onmogelijk is. Voor mensen dan. Gelukkig is niets onmogelijk voor God! (Marc. 10:27). En als je van die hinderlijke kameel af denkt te zijn, wat moet je dan met die tekst over blinde leiders, ‘die uit hun drank de muggen ziften, maar een kameel wegslikken’ (Mat. 23:24)? Dat kan toch ook niet?

Concentreer je op de evidente boodschap. Daar hebben we onze handen al vol aan. En laat je niet afleiden door allerlei spitsvondigheden. Details kunnen de kernboodschap ondersteunen of verhelderen. Maar je kunt je er ook zo in verliezen dat de hoofdzaak uit het zicht raakt.

Geloven en gehoorzamen

Toen ik op de middelbare school voor het eerst een boek moest lezen in het Engels, was dat een ramp. Ik kwam veel woorden tegen die ik niet kende en zocht die allemaal op in het woordenboek. Na een paar dagen was ik nog maar op bladzijde 15. Gelukkig hielp de leraar Engels me uit de brand. ‘Gewoon doorlezen’, zei hij, ‘totdat je het echt niet meer begrijpt en dan zoek je de paar woorden op die vaker voorkomen.’ Dat werkte. Ook zonder dat ik alle woorden kende, begreep ik best waar het boek over ging.

Zo is het ook met bijbellezen. Blijf niet hangen bij de meest onbegrijpelijke

woorden of teksten. Laat de moeilijkheden gewoon staan. Uiteindelijk gaat het er niet om dat je alles snapt. Dat is zelfs voor de grootste bijbelgeleerden niet weggelegd. De Bijbel is geen studieboek, maar een levensboek. God wil niet dat we Hem doorgronden, maar dat we Hem geloven en gehoorzamen.

DEEL I

DE BIJBEL

- 1** Waarom is de Bijbel zo belangrijk voor het christelijk geloof?
- 2** Hoe is deze bundel van boeken ontstaan en hoe is hij opgebouwd?
- 3** Belangrijk is ook om erover na te denken wat het bijzondere karakter van de Bijbel is en wat dit betekent voor het lezen ervan.
- 4** Aan het eind van dit deel zetten we de belangrijkste gebeurtenissen en jaartallen van de bijbelse geschiedenis op een rij. Dat maakt het gemakkelijker om de verschillende verhalen in hun historische context te plaatsen.

- Pat en David Alexander (red.), *Handboek bij de Bijbel*. Kampen: Kok, 2002 (3^e herziene druk).
- John A. Beck, *The Baker Book of Bible charts, maps and time lines*. Grand Rapids, Michigan: Baker Books, 2016.
- Gijs van den Brink, *Op betrouwbare grond. Over ontstaan en gezag van het Nieuwe Testament*. Heerenveen: Barnabas, 1999.
- Dr. Jakob van Bruggen, *Het kompas van het christendom. Ontstaan en betekenis van een omstreden bijbel*. Kampen: Kok, 2002.
- John Drane (red.), *Nieuwe encyclopedie van de Bijbel*. Kampen: Kok, 2004.
- Jan Fokkelman en Wim Weren, *De Bijbel literair. Opbouw en gedachtegang van de bijbelse geschriften en hun onderlinge relaties*. Zoetermeer: Meinema, 2003.
- Reinier Sonneveld, *De bijbel. Waarom zou je die lezen?* Amsterdam: Buijten en Schipperheijn, 2010.
- www.debijbel.nl.

---

1 WAAROM DE BIJBEL?

God kun je op zo veel manieren ervaren. Waarom zou je dan de Bijbel lezen? Kan niet iedereen zelf God vinden op de manier die hem of haar het meest aanspreekt? Inderdaad is de Bijbel niet de enige bron voor de kennis van God. Zo kunnen we volgens Paulus met ons verstand uit Gods werken wel afleiden dat Hij eeuwige kracht en goddelijkheid moet bezitten. Maar hij is daar niet heel positief over. Hij wil er alleen maar mee duidelijk maken dat mensen geen excuus hebben als ze God niet willen dienen. Ze hadden beter kunnen weten!

‘En vanuit de hemel openbaart Gods toorn zich over al het kwaad en onrecht van hen die met hun onrechtvaardigheid de waarheid geweld aandoen. Want wat een mens over God kan weten is hun bekend omdat God het aan hen kenbaar heeft gemaakt. Zijn onzichtbare eigenschappen zijn vanaf de schepping van de wereld zichtbaar in zijn werken, zijn eeuwige kracht en goddelijkheid zijn voor het verstand waarneembaar. Er is niets waardoor zij te verontschuldigen zijn, want hoewel ze God kennen, hebben ze hem niet de eer en de dank gebracht die hem toekomen’ (Rom. 1:18-21a).

Als we om ons heen kijken en nadenken, kunnen we wel concluderen dat er iemand moet zijn met eeuwige kracht en goddelijkheid, maar we leren God daarmee nog niet persoonlijk kennen in zijn liefde en genade.

Welke bronnen van openbaring van God hebben we nog meer? We kunnen Hem ook aan het werk zien in de geschiedenis. Maar je hebt wel profeten nodig om te weten waar en hoe dan. Want het mag waar zijn dat er niets gebeurt buiten God om, het is niet zo dat alles wat gebeurt de bedoeling van God uitdrukt of onderdeel is van zijn plan. Wat zegt echt iets over Hem en wat niet?

Volgens de Bijbel concentreert Gods spreken en handelen zich in de tijd van het Oude Testament op het volk Israël. In de tijd van het Nieuwe Testament spitst Gods plan zich toe op zijn Zoon, Jezus Christus. Hij is de uiteindelijke en meest persoonlijke openbaring van God (Joh. 10:30; 14:9; Heb. 1:1-3). Accepteren we deze voorstelling van zaken, dan zijn we voor het persoonlijk leren kennen van God op de Bijbel aangewezen, want buiten de Bijbel om weten we bijna niets over Jezus. Verwerp je deze claim, hoe ga je dan betrouwbare kennis over God vinden? Bijbellezen is voor een christen dus van levensbelang.

Christenen geloven niet in een boek, maar in een Persoon. Maar om die Persoon goed te leren kennen, zijn we aangewezen op een boek: de Bijbel. En de Heilige Geest dan? Werkt die niet ook in ons en door mensen heen? We kunnen vandaag toch ook God ervaren? Hij doet toch ook in onze tijd wonderen en deelt gaven uit aan de gelovigen (1 Kor. 12:7, 11)? Dat is zeker waar. Maar ook hier geldt dat niet alles wat gebeurt van God komt of Gods bedoeling goed weergeeft (Mat. 7:21-23). Net als bij Gods werk in de geschiedenis hebben we ook hier een criterium nodig om te kunnen onderscheiden wat van de Heilige Geest komt en wat niet. Het zal niet verbazen dat volgens de Bijbel die toets ligt in het belijden van de Naam van Jezus. Als Hij de ultieme openbaring van God is, dan is Hij ook de maatstaf. De betrouwbaarheid van elke geestelijke manifestatie kan afgemeten worden aan Hem. Wordt Jezus als Heer erkend? En ligt wat er gezegd of gedaan wordt in het verlengde van zijn woorden en werken?

‘Broeders en zusters, over de gaven van de Geest wil ik u het volgende zeggen. Zoals u weet was u in de tijd dat u nog heidenen was volledig in de ban van goden die taal noch teken gaven. Daarom zeg ik u nadrukkelijk: niemand kan ooit door toedoen van de Geest van God zeggen: “Vervloekt is Jezus,” en niemand kan ooit zeggen: “Jezus is de Heer,” behalve door toedoen van de heilige Geest’ (1 Kor. 12:1-3).

Zo komen we steeds weer bij de Bijbel uit als bron en norm voor de waarheid. Want alleen daar leren we, dankzij het werk van de Heilige Geest, God op een betrouwbare en persoonlijke manier kennen, vooral in zijn Zoon, Jezus Christus. Bijbellezen is niet de enige manier om iets van God te weten te komen en te ervaren, het is wel de weg tot de meest zuivere en volledige kennis van God, zijn karakter, zijn plan en zijn wil.

---

2 ONTSTAAN EN INDELING

Veelkleurige eenheid

De Bijbel is geschreven over een periode van meer dan 1500 jaar, door minstens veertig heel verschillende mensen. Wij hebben het wel eens over ‘de tijd’ of ‘de cultuur’ van de Bijbel, maar dat is te simpel. Abraham kwam uit Ur, dat in het tegenwoordige Irak ligt. Mozes groeide op als Egyptische prins. Jozua veroverde het land Israël. Daniël werd opgeleid aan het Babylonische hof en diende ook in het rijk van de Meden en de Perzen. In de tijd van het Nieuwe Testament werd Israël overheerst door de Romeinen. Paulus kwam uit het tegenwoordige Turkije, groeide verder op in Jeruzalem en reisde vervolgens door Turkije en Zuid-Europa. En ga zo maar door. Een rijke verscheidenheid aan omstandigheden, wetten, zeden en gewoonten. Abraham had meerdere (bij)vrouwen. Geen kwaad woord daarover in de Bijbel, al wordt wel duidelijk dat de situatie veel spanningen opleverde. In de wet van Mozes wordt de positie van de zoon van een minder geliefde vrouw geregeld (Deut. 21:15-17) en over Salomo zullen we het maar niet hebben. Maar volgens de Here Jezus is de oorspronkelijke bedoeling van God een levenslang huwelijk tussen een man en een vrouw (Mat. 19:4-6). Het maakt dus uit of we Genesis lezen of Deuteronomium of Matteüs. We moeten rekening houden met de verschillende achtergronden en culturen. Bij de bespreking van de afzonderlijke bijbelboeken komen we daar op terug.

Dit betekent ook dat we niet klakkeloos gebruiken uit de Bijbel moeten overnemen maar moeten proberen dezelfde normen en waarden uit te drukken in vormen van onze tijd. Meestal doen we dat ook wel. Christelijke mannen laten rustig hun hoofd scheren, zonder daarbij aan het afleggen van een gelofte te denken (Hand. 18:18). En vrouwen bidden blootshoofds, hoewel Paulus daar schande van spreekt (1 Kor. 11:5). Het is geen betekenisvol handelen als je gedrag kopieert zonder het te begrijpen. Waarom wilde Paulus eigenlijk dat vrouwen hun hoofden bedekten bij het bidden of profeteren? Waarom was dat belangrijk? Hoe kunnen wij in onze tijd aan zijn bedoeling recht doen?

Toch wil dit niet zeggen dat je geen uitspraken kunt doen over bijvoorbeeld bijbelse opvattingen met betrekking tot het huwelijk. Alsof de verscheidenheid in praktijken onvermijdelijk leidt tot relativisme in opvattingen. Het zal duidelijk zijn dat de oorspronkelijke bedoeling van God en de woorden van de Here Jezus meer gewicht in de schaal leggen dan wat Mozes toestond vanwege ‘de hardheid van het hart’ van mensen (Mat. 19:8) of het gedrag van koning Salomo. Ook al is er geen uniformiteit in zeden en gewoonten, er tekent zich wel een ideaal af. Uiteindelijk wordt er één richting gewezen.

En dat is misschien wel een van de meest verbazingwekkende trekken van de Bijbel. Dat er ondanks de lange periode van ontstaan en de diversiteit van schrijvers zo’n eenheid van boodschap is. Het is geen samenraapsel van opvattingen over God of over de herkomst of de bestemming van de wereld. Van begin tot eind gaat het over dezelfde God die consequent hetzelfde wil en dwars door alles heen zijn verlossingsplan stap voor stap uitvoert en de wereldgeschiedenis tot een goed einde brengt. Bij alle verscheidenheid en accentverschillen is er de overtuiging bij de bijbelschrijvers dat ze aan hetzelfde verhaal bijdragen. Ze erkennen elkaars gezag, sluiten bij elkaar aan en citeren elkaar. Op de hoofdlijnen is er grote eenstemmigheid. In die zin mogen we de Bijbel als een eenheid beschouwen. Niet op een slordige manier, alsof het niet uitmaakt of een tekst in het Oude of in het Nieuwe Testament staat. Maar er is wel een grote herkenbaarheid van dezelfde boodschap; het is één getuigenis van dezelfde God, die niet verandert door de tijd heen. Dat geeft rust. God is trouw en op zijn Woord kunnen we aan. Hij neemt er niets van terug. Maar dat sluit ontwikkeling niet uit. Gods woorden zijn wel eeuwig, maar niet tijdloos. Een bouwproject heeft verschillende fasen, maar aan het eind staat er wel het gebouw dat van tevoren al bedacht was. Een reis kan grillig verlopen, maar dat betekent niet dat de bestemming wijzigt. Zo is het ook met de Bijbel. Het is in zekere zin een reisverhaal, het verhaal hoe God zijn schepping naar zijn doel leidt. Onderweg gebeurt er heel veel, maar we blijven op koers, onderweg naar Gods grote toekomst: een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

Tweeluid

De Bijbel bestaat uit twee delen, het Oude en het Nieuwe Testament, waarbij het woord ‘testament’ moet worden opgevat als ‘een eenzijdig verbond’. De verbonden zijn een *eenzijdig* initiatief van God, die bij de *uitvoering* ervan de verbondspartners wel volop inschakelt. God roept mensen en verlost hen, maar neemt hen ook in dienst.

Er is sprake van meer verbonden, bijvoorbeeld met Noach (Gen. 9:9). Maar in grote lijnen kun je zeggen dat in het Oude Testament het verbond van God met zijn volk Israël centraal staat, en dat het Nieuwe Testament draait om wat Jezus noemde ‘het nieuwe verbond in Mijn bloed’ (Luc. 22:20; 1 Kor. 11:25; vgl. Heb. 12:24). Het oude verbond werd ingewijd met dierenbloed, het nieuwe

werd bekrachtigd met het bloed, met de dood aan het kruis, van Jezus (Ex. 24:6-8; Heb. 9:11-22).

Tussen de twee delen van de Bijbel gaapt een kloof van vier eeuwen. Dat wordt de intertestamentaire periode genoemd. In die tijd zijn de zogenaamde apocriefe boeken van het Oude Testament geschreven. In de oorspronkelijke Statenvertaling waren ze opgenomen met een waarschuwing aan de lezer vooraf. Bij veel nieuwere vertalingen kun je kiezen voor een uitgave met of zonder deze boeken, die dan meestal 'deuterocanoniek' genoemd worden. Dat wil zeggen in tweede instantie aan de canon toegevoegd. Protestanten zien deze boeken als leerzaam maar niet gezaghebbend.

Ook na de voltooiing van de Bijbel zijn er nog allerlei apocriefe Evangeliën, handelingen, brieven en openbaringen verschenen. Vaak zijn dit zogenaamde pseudepigrafen, dat wil zeggen boeken met een bedrieglijk opschrift. Zo is het zogenaamde Evangelie van Thomas meer dan een eeuw na diens dood geschreven en is het 'Evangelie van Judas' ook pas in het midden van de tweede eeuw ontstaan. Je kunt dus niet zomaar van de echtheid en betrouwbaarheid van deze boeken uitgaan. Veel van deze apocriefen en pseudepigrafen van het Nieuwe Testament kun je tegenwoordig ook in Nederlandse vertaling krijgen.

Er zijn ook boeken die in de oude kerk in hoog aanzien stonden, maar niet in de canon zijn opgenomen omdat ze niet van apostolische oorsprong waren. Toch kan het leerzaam zijn om die boeken eens te lezen. Je kunt daarbij denken aan de brief van Clemens Romanus aan de Korintiërs, het 'Onderwijs van de Twaalf Apostelen' (Didachè) of aan de 'Pastor' of 'Herder van Hermas'. Deze boeken worden wel de apostolische vaders genoemd.

In de tijd tussen de Testamenten is ook de Septuagint ontstaan, de Griekse vertaling van het Oude Testament, dat oorspronkelijk in het Hebreeuws, en voor een klein deel in het Aramees, geschreven is. Al vrij snel na de tijd van het Oude Testament spraken veel Joden geen Hebreeuws meer, maar Aramees dat ze tijdens de ballingschap in Babel geleerd hadden. Waarschijnlijk werd er in de tijd van Jezus in Israël ook een vorm van die taal gesproken, met name in Galilea. Er werden ook Aramese vertalingen van het Oude Testament, zogenaamde Targumim, gelezen. Buiten Israël was Grieks de standaardtaal, ook voor de Joden die na de ballingschap niet naar het land Israël waren teruggekeerd maar in de tijd van het Nieuwe Testament verspreid over het Romeinse Rijk woonden. Zij lazen de Septuagint.

Dat was ook de 'Bijbel' van de christenen. Later aangevuld met het Nieuwe Testament, dat eveneens in het Grieks geschreven is. Dat sommige schrijvers van het Nieuwe Testament het Oude in het Grieks lazen en niet in het Hebreeuws, kun je zien aan verschillen tussen een citaat uit het Oude Testament en de geciteerde tekst.

Het citaat in Lucas 4:18v is niet gelijklopend aan de geciteerde tekst in Jesaja 61:1v. En in het citaat in Handelingen 8:32 zijn ten opzichte van Jesaja 53:7 het schaap en het lam verwisseld, wat vreemd klinkt, want een lam wordt nog niet geschoren. Ook dit zal te maken hebben met het gebruik van de Septuagint.

Vergelijk ook eens Hebrëen 2:6-8 met Psalm 8:5-7 in een wat nieuwere vertaling. Wat valt je op? Blijkbaar gebruikte ook de schrijver van Hebrëen de Septuagint en niet de Hebrëeuwse tekst waar onze vertalingen van het Oude Testament op gebaseerd zijn.

De indeling van het Oude Testament

De Nederlandse vertalingen volgen de indeling van de Septuagint wat het Oude Testament betreft. Voorop staat de ‘wet’, de Thora, ook wel de Penta-teuch of de vijf boeken van Mozes genoemd. Dan volgen de historische boeken Jozua tot en met Esther, gevolgd door de dichterlijke boeken Job tot en met Hooglied. Aan het eind staan de grote en de kleine profeten. Die aanduiding zegt niets over de belangrijkheid van de betreffende profeet, alleen iets over de grootte van het boek.

Alle 39 boeken van het Oude Testament op een rij:

Thora: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium.

Historische boeken: Jozua, Rechters (of Richteren), Ruth, 1 en 2 Samuël, 1 en 2 Koningen, 1 en 2 Kronieken, Ezra, Nehemia en Ester.

Dichterlijke boeken: Job, Psalmen, Spreuken, Prediker en Hooglied.

Grote profeten: Jesaja, Jeremia, Klaagliederen (een klein boek, maar het is hier geplaatst omdat het bij Jeremia hoort), Ezechiël en Daniël.

Kleine profeten: Hosea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Sefanja (of Zefanja), Haggai (Haggai), Zacharia en Maleachi.

In de joodse Heilige Schrift, de Tenach, staan dezelfde boeken, maar anders gegroepeerd. Het woord Tenach is afgeleid van de beginletters van de drie hoofdgroepen: de Thora (de wet), de Nevie’iem (profeten) en Ketoeviem (geschriften, waarbij de ‘k’ aan het eind van het woord Tenach wordt uitgesproken als ‘ch’). In het Nieuwe Testament wordt met ‘de wet en de profeten’ ons Oude Testament bedoeld. Een enkele keer worden ook de ‘Psalmen’ erbij genoemd als aanduiding van de derde groep, de geschriften (Luc. 24:44).

Wat opvalt is dat de zogenaamde historische boeken in de joodse indeling de ‘vroege profeten’ worden genoemd. Dat is zo omdat de traditie ervan uitging dat deze boeken door profeten geschreven waren. En je kunt ook wel zeggen dat de inhoud profetisch van karakter is. Er worden geen neutrale feiten in beschreven, maar vooral hoe God aan het werk is in de geschiedenis. Er wordt gekeken met de ogen van het geloof. Hetzelfde geldt overigens ook voor de historische boeken van het Nieuwe Testament.

De afdeling ‘geschriften’ is een restgroep, die onze dichtertelijke boeken bevat, de vijf feestrollen, en verder nog Daniël, Ezra, Nehemia en 1 en 2 Kronieken. De vijf (feest-)rollen, Megillot, worden in de synagoge bij verschillende joodse feest- en gedenkdagen gelezen. Het zijn:

- Hooglied (Pesach, Pasen).
- Ruth (Sjavoet, het Wekenfeest, dat is Pinksteren, zeven weken na Pasen).
- Klaagliederen (herdenking van de verwoesting van de tempel).
- Prediker (Soekot, het Loofhuttenfeest).
- Ester (Poerim, het Lotenfeest, zie Ester 3:7 en 9:24-28).

De boeken van de Tenach op een rij:

Thora: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium.

Nevie’iem: Vroege profeten: Jozua, Rechters, 1 en 2 Samuël, 1 en 2 Koningen. Late profeten: Jesaja, Jeremia, Ezechiël en de bundel van de twaalf kleine profeten (zie boven).

Ketoeviam: Dichtertelijke boeken: Psalmen, Job en Spreuken. Megillot: Ruth, Hooglied, Prediker, Klaagliederen en Ester. En tot slot: Daniël, Ezra, Nehemia en 1 en 2 Kronieken.

De indeling van het Nieuwe Testament

Over de indeling van de boeken van het Nieuwe Testament kunnen we korter zijn. Die is al sinds het eind van de vierde eeuw over de hele wereld gelijk. Vooraan staan de historische boeken: de vier Evangelieën en Handelingen. Dan volgen de brieven van Paulus met aansluitend Hebreeën. En tot slot de zogenaamde Algemene Brieven en de Openbaring van Johannes. Hebreeën is volgens sommigen ook door Paulus geschreven, maar hoort in het Nieuwe Testament niet tot de bundel brieven van Paulus. Die staan namelijk ruwweg op lengte gerangschikt en Hebreeën volgt met dertien hoofdstukken pas na Filemon dat uit maar één hoofdstuk bestaat.

Drie groepen met telkens een ‘buitenbeentje’ dus. Al gaat dat voor Handelingen eigenlijk niet op, want dat is een vervolg op het Evangelie van Lucas en het hoort wel degelijk bij de historische boeken. Maar zo is het wel gemakkelijk te onthouden.

Alle 27 boeken van het Nieuwe Testament op een rij:

Evangelieën + Handelingen (historische deel): Matteüs (Mattheüs), Marcus (Markus), Lucas (Lukas), Johannes en Handelingen.

Brieven van Paulus + Hebreeën: Romeinen, 1 en 2 Korintiërs, Galaten, Efeziërs, Filippenzen, Kolossenzen, 1 en 2 Tessalonicenzen (Thessalonicenzen), 1 en 2 Timoteüs (Timotheüs), Titus, Filemon en Hebreeën.

Algemene Brieven + Openbaring: Jakobus, 1 en 2 Petrus, 1, 2 en 3 Johannes, Judas en Openbaring.

Waarom juist deze boeken?

Waarom staan juist deze zesenzeftig boeken in de Bijbel en geen andere? Waarom zijn deze een 'canon'; dat wil zeggen een maatstaf voor de kerk? Het Oude Testament heeft de christelijke kerk in zijn geheel van het jodendom overgenomen. De Here Jezus en de apostelen gingen daarin voor. Zij erkenden 'de wet en de profeten' en baseerden zich daarop. De (mondelijke) overlevering van de ouden wees Jezus af, maar het Oude Testament nam Hij geheel voor zijn rekening (Luc. 24:44) en betrok Hij op Zichzelf (Joh. 5:39).

De schrijvers van het Nieuwe Testament sloten zich hierbij aan. Weliswaar worden in de brief van Judas een paar gebeurtenissen vermeld uit overleveringen die niet in de Tenach zijn opgetekend (in vers 9 en 14), maar alle citaten uit het Oude Testament in het Nieuwe komen uit de canonieke boeken.

De boeken van het Nieuwe Testament zijn ruwweg in de tweede helft van de eerste eeuw geschreven en in de jaren daarna verzameld. Al rond het jaar 200 neemt die verzameling ongeveer de vorm aan van het Nieuwe Testament zoals we het nu kennen.

In 1740 publiceerde Muratori, die toen bibliothecaris van de Biblioteca Ambrosiana in Milaan was, een geschrift dat waarschijnlijk in het laatste kwart van de tweede eeuw in Rome ontstaan is. Deze zogenaamde canon Muratori bevat een bespreking van allerlei christelijke literatuur. Bij het overzicht van canonieke boeken van het Nieuwe Testament ontbreken alleen Hebreeën en drie of vier van de Algemene Brieven. Ongeveer een eeuw na het ontstaan beschikte de kerk in Rome dus al over de meeste boeken van het Nieuwe Testament.

Op de grote concilies onder leiding van Augustinus, die van Hippo Regius in 393 en van Carthago in 418-419, werd de canon van de Bijbel voor de wereldkerk definitief vastgesteld. De boeken van het Nieuwe Testament moesten teruggaan op de apostolische traditie. De Here Jezus heeft Zelf immers geen geschriften nagelaten. Maar de apostelen mochten namens Hem spreken (Mat. 10:40; Luc. 6:13; Joh. 13:20 en 20:21) en hun woorden hadden voor de kerk hetzelfde gezag. Het liefst wilde men elk boek kunnen herleiden tot een apostel. Er was daarom wat moeite met het anoniem overgeleverde Hebreeën, totdat men besloot dat het van Paulus moest zijn. Ook Openbaring lag hier en daar onder vuur, maar dat kwam meer door het bijzondere karakter van dit boek. En een paar kleinere brieven waren nog niet over de hele wereldkerk verspreid en riepen dus ook wat discussie op.

Het is dus niet zo dat de kerk, bijvoorbeeld om dogmatische redenen, een lijst met canonieke boeken heeft samengesteld. Men heeft als gezaghebbend aangevaard wat als bron van het geloof was overgeleverd. Men herkende hierin het spreken van God. De boeken uit de canon werden in de meeste kerken al eeuwen gelezen. De kerk heeft niet het evangelie voortgebracht, maar andersom:

door de prediking van het evangelie is de christelijke kerk ontstaan. En het geloof bracht de aanvaarding van de geschriften van het Oude Testament en de schriftelijke neerslag van de verkondiging van de apostelen (het Nieuwe Testament) met zich mee.

Dit boek is een praktische gids voor mensen die met de Bijbel bezig zijn en deze beter willen leren lezen. Je vindt hierin veel informatie en uitleg over de Bijbel: over het belang, ontstaan en karakter van de Bijbel en de verschillende genres. Ook geven de auteurs beknopt het ontstaan, de historische achtergrond en de rode draad van alle bijbelboeken weer. En ten slotte gaan ze in op allerlei hulpmiddelen bij het lezen en bestuderen van de Bijbel. Meer kennis leidt tot meer begrip, en zo kan de Bijbel een grotere betekenis en uitwerking in je leven krijgen en kun je vragen van anderen beter beantwoorden.

- **Praktische gids bij de Bijbel**
- **Veel achtergrondinformatie**
- **Brengt de boodschap van de Bijbel dichterbij**
- **Met leesopdrachten en verdiepingsteksten**

Age Romkes doceerde tot 2016 Nieuwe Testament, hermeneutiek en bijbelstudievaardigheden aan de Christelijke Hogeschool Ede. Pieter Siebesma doceert Hebreeuws, Oude Testament en wereldreligies aan de Christelijke Hogeschool Ede.

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 978 90 435 3676 9 | NUR 702

9 789043 536769